

*Кудряченко А.І. – головний редактор,
директор ДУ «Інститут всесвітньої історії
НАН України»*

УКРАЇНА, ЯКА ОЧОЛЮЄ ШИРОКИЙ МІЖНАРОДНИЙ АНТИРОСІЙСЬКИЙ ФРОНТ, ДОСЯГНЕ ПЕРЕКОНЛИВИХ УСПІХІВ ЯК НА ВОЄННОМУ, ТАК І НА ДИПЛОМАТИЧНОМУ НАПРЯМАХ

Вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 р. стало брутальним та неспровокованим початком загарбницької великої війни в умовах багатополлярної міжнародної системи. Вже протягом перших днів кремлівські керманічі по-різному подавали і формулювали цілі війни проти України. Однак для нашої Батьківщини є цілком зрозумілим, що це загарбницька війна, що головною метою Кремля залишається руйнація України як незалежної держави та довільне розчленування її території шляхом анексії окремих районів чи створення квазідержавних маріонеткових утворень.

Відтак, для України головна мета у війні полягає не лише у нейтралізації зовнішніх загроз існуванню держави та нації, але й відновлення повного державного суверенітету та територіальної цілісності у визнаних міжнародною спільнотою її кордонах 1991 р. Прагнення загарбників захопити Київ і встановити російський військовий та політичний контроль над усією територією України, а також масштабні жорстокості нападаючої сторони по всім напрямках воєнних операцій об'єктивно змінили сприйняття російської загрози не лише з боку України, оголивши екзистенціальний характер багатоаспектного протистояння, але й спричинили відповідну реакцію з боку демократій Європи та світу.

Цьогорічне зухвале повномасштабне вторгнення Росії в Україну викликало набагато виразніше засудження з боку світової спільноти, аніж анексія Криму та військова інтервенція на Донбасі в 2014-2015 рр. Перш за все, Генеральна асамблея ООН на екстреній сесії засудила дії Росії щодо України та у своїй резолюції від 2 березня 2022 р. назвала їх агресією Російської Федерації проти України. В ухваленій резолюції Генасамблея вимагає вивести російські війська з країни. На цій сесії резолюцію підтримала 141 країна, проголосували проти – п'ять (Сирія, Білорусь, Росія, КНДР, Еритрея), утримались 35 країн, серед них Китай, Казахстан, Пакистан, Іран, Куба, ПАР та інші. У 2014 р. резолюцію Генасамблеї ООН, в якій засуджувалася російська анексія українського Криму, підтримали 100 країн, проти висловились 11 та 58 країн світу утримались.

Російське вторгнення в Україну стало брутальним продовженням російсько-української війни, розв'язаної Москвою 20 лютого 2014 р. Нашу країну, як і всіх незаангажованих експертів інших держав, не може не обурювати те

становище, що декламуючи «родинну близькість наших народів» путінський режим упродовж багатьох років готувався до цього зухвалого нападу, назвавши нині його «спеціальною військовою операцією». У даному контексті постає досить різюча нерівність військових потуг двох держав напередодні повномасштабного вторгнення в Україну. Росія в разі переважала можливості нашої країни в живій силі і техніці. За даними міжнародних експертів у 2021 р., російські збройні сили більш ніж у чотири рази перевищували чисельність українських збройних сил. Військові витрати Росії протягом останніх років на порядок були вищими обсягів аналогічних витрат України. А станом на початок 2022 р. Україна мала менше у 5 разів танків, у 6 разів самохідної артилерії та на порядок менше літаків, гвинтокрилів і кораблів. Безпосередньо напередодні вторгнення Росія зосередила біля кордонів України (зокрема на території Білорусі та в Криму), за різними даними, від 110 до 190 тис. військовослужбовців.

Українська влада та Збройні сили України з перших днів ворожого вторгнення проявляють не лише мужність, витримку і героїзм, але й рішучість та хист у об'єднанні сил країни та прихильників її демократичного поступу на відсіч і на перемогу над підступним ворогом. З самого початку російської агресії Україна отримує потужну міжнародну підтримку, яка все сильніше проявляється у багатьох вимірах та масштаби якої все зростають. Це стосується запровадження державами демократичного Заходу проти країни-агресора фінансових та економічних санкцій, надання військово-технічної допомоги вітчизняним збройним силам, прийому біженців із нашої країни та надання їм соціальної допомоги, а також у створенні проукраїнської коаліції все більшою кількістю держав.

Російське вторгнення в Україну отримало широкий міжнародний осуд з боку урядів і міжурядових організацій, що зумовило введення нових відчутних санкцій проти Росії. Реакція урядів у всьому світі загалом була негативною, з критикою та засудженням з боку багатьох провідних країн, зокрема Великої Британії, США, Франції, Німеччини, Японії. Показово, що Європейський Союз відразу ж запровадив заборону російським літкам використовувати повітряний простір ЄС, відключення Росії від міжнародної міжбанківської мережі SWIFT, заборонив окремі російські ЗМІ. Євросоюз та країни «Великої сімки» 15 березня позбавили Росію преференцій від членства у Світовій організації торгівлі. Міжнародні організації – ООН та НАТО, також висловили засудження воєнної агресії РФ, вони запровадили бойкот Росії та її союзнику – Білорусі у багатьох сферах.

Однозначно підкреслю, що в силу низки причин початковий обсяг допомоги Україні з боку держав євроатлантичного ареалу був явно недостатнім. Також США та керівництво НАТО відхиляли будь-яку можливість прямого залучення до російсько-українського конфлікту, що також впливало на характер та обсяги військової допомоги.

Однак внаслідок рішучої діяльності української держави на чолі з Президентом В. Зеленським та демонстрації боєздатності ЗСУ, які зуміли зупинити та відкинути російські війська від Києва, ситуація почала рішуче змінюватися. Динаміки змін зазнали як визнання у США та НАТО «можливості перемоги» Києва у війні з Росією, так і у координації міжнародної військової та фінансово-економічної допомоги країн демократії. Важливими віхами у міжнародній координації допомоги Україні стала відеоконференція за участі керівників ЄС, НАТО та низки країн Європи, скликана 19 квітня, та, проведена 26 квітня на військовій базі США «Рамштайн» у Німеччині, конференція міністрів оборони 43 країн-союзників та партнерів США. У зустрічі взяли участь не лише члени НАТО та європейські позаблокові держави (Фінляндія та Швеція), а й низка країн-партнерів з Азії та Африки, включаючи Японію, Південну Корею, Австралію, Нову Зеландію, Кенію, Ліберію, Марокко, Туніс, Катар, Йорданію та Ізраїль (43 країни разом із Україною).

Тож започаткований новий формат став створенням широкої коаліції на підтримку України, яка покликана мобілізувати військову допомогу безвідносно тривалості військового конфлікту. Головна мета коаліції – дати Україні реальний шанс перемогти у війні з РФ за наявності відповідних озброєнь та необхідної підтримки.

У сенсі організації міжнародної взаємодії важливе значення має створення в рамках коаліції постійного координаційного механізму. Такі функції виконуватиме центр управління та координації постачання військової допомоги Україні (ECCU) у Штутгарті. Саме він буде тісно співпрацювати з міжнародним координаційним центром країн-донорів (IDCC), створеним за ініціативи Великої Британії.

Відтак Україна отримала постійно діючий формат узгодження та координації військової допомоги. Натомість Кремль і Путін отримали те, чого вони протягом усіх останніх років прагнули уникнути – синхронізацію позицій більшості країн Заходу, консолідацію НАТО та посилення ролі США у питаннях європейської та глобальної безпеки.

Вашингтон і Брюссель ухвалили принципово важливі рішення щодо військової підтримки України. Зокрема, колективне рішення ЄС закуповувати важкі озброєння для безоплатної передачі Україні. За два місяці Євросоюз виділив для безповоротної закупівлі озброєнь на потреби ЗСУ 1,5 млрд. євро. Кошти надаються через інструмент European Peace facility на додаток до підтримки багатьох країн-членів ЄС, яка надходить на двосторонньому рівні.

Вкрай важливим стало прийняття США та підписання Дж. Байденом у травні 2022 р. так званого закону про ленд-ліз – Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022. Саме цей закон дозволяє Вашингтону запуснути широку програму з метою надання масштабної військової та економічної допомоги Україні. Фінансування ленд-лізу забезпечуватиметься за рахунок федерального бюджету Сполучених Штатів та заарештованих активів

російських олігархів. Новий закон надає президенту США розширені повноваження щодо безоплатної передачі або надання в оренду Україні оборонних засобів для захисту від російського військового вторгнення та інших цілей. В 2022 і 2023 фінансових роках президент зможе дозволити уряду США надати Україні чи урядам країн Східної Європи у тимчасове користування або в оренду оборонні засоби, «щоб допомогти зміцнити обороноздатність цих країн та захистити їх громадянське населення від потенційного вторгнення або триваючої агресії збройних сил РФ».

Загалом є підстави констатувати, що після 24 лютого у сприйнятті війни РФ проти України та масштабів російської загрози для європейської безпеки відбувся рішучий поворот. Насамперед, суттєво зміцнилося й поширилося усвідомлення того, що українці воюють не лише за себе, а й за збереження миру та стабільності Європи й усього цивілізованого світу. Біля 20 країн євроатлантичного співтовариства погодилися надавати Україні сучасні високотехнологічні озброєння. Протягом перших двох місяців війни Україна отримала від країн НАТО та інших партнерів озброєння, боєприпасів, амуніції та розвідувальних систем на більш як 8 млрд. доларів. Ще більші можливості, як очікується, відкриє запровадження програми ленд-лізу, яка може включати поставку оперативно-тактичних ракет з радіусом дії у 300-500 км (High-Mobility Artillery Rocket System, HIMARS).

Таким чином, широка підтримка України, а потім і відчутна консолідація зусиль з боку багатьох країн Заходу стала наслідком гострого усвідомлення того, що російський правлячий режим перейшов до масштабної воєнної агресії. Метою війни Кремль визначив окупацію та анексію території сусідніх держав та встановлення зони панування у дотичному геополітичному просторі. Все це у баченні демократій становить загрозу безпеці для всіх країн пострадянського простору та Східної Європи.

Постачання західних озброєнь покликане суттєво посилити військові можливості України. Залежно від обсягу та якості цих поставок ЗСУ матимуть можливість перейти до ведення наступальних операцій вже у передбачуваній перспективі. За твердженням федерального канцлера Німеччини, лише передача Україні найсучасніших систем протиповітряного захисту, які є у бундесвері, додасть спроможності захистити цілі міста від повітряних атак ворога. А це співмірно із закриттям повітряного простору країни, якого так бракує.

Зрештою, більшість західних політиків почали реально визнавати жорстку антагоністичність і несумісність цілей, намірів і характеру політичних систем України та Росії. Окрім того, політичні лідери Заходу усвідомлюють те, що саме протилежність політичних систем і устремлінь Києва та Москви стали істинними причинами російської агресії й перешкодою для досягнення взаємоприйнятних компромісів.

Важливу роль у забезпеченні перемоги України у війні проти російських загарбників та суверенних прав і територіальної цілісності Вітчизни покликана відіграти українська дипломатія, діяльність зовнішньополітичного відомства. І це стосується як поточних завдань розширення проукраїнської коаліції у світі, відновлення поваги до рівності прав незалежних держав, а також перспективних завдань досягнення прийняттого миру для України шляхом облаштування повоєнного устрою в Європі та світі. Адже певна пасивність чи навіть несхильність керівництва КНР, Індії та окремих лідерів європейських держав прийняти чітку проукраїнську позицію говорять про резерви та багато про що. Українській дипломатії слід працювати у контексті того, аби подолати різні стереотипи не лише минулого, але і нинішнього ставлення до російського ареалу. У цьому зв'язку актуалізуються завдання щодо реформування більшості міжнародних інституцій, а то і створення нових міжнародних союзів, спроможних захиститися від агресора, яким би підступним він не був. Головними аргументами вітчизняної дипломатії є нинішні та майбутні воєнні успіхи. Водночас Україна платить неймовірно високу ціну, убезпечуючи і країни демократичного світу від агресивних зазіхань нинішнього російського режиму. Тож голос Києва має лунаєти і слід забезпечити його адекватне сприйняття нинішніми світовими лідерами. Історичний досвід та нинішній перебіг подій засвідчують, що це нелегке завдання було у минулому і залишається нині. У нас існує тверда впевненість у тому, що Україна, яка очолює широкий міжнародний антиросійський фронт, досягне переконливих успіхів як на воєнному, так і на дипломатичному напрямках.